

JOHN UPDIKE

Tátovy slzy a jiné povídky

**JOHN
UPDIKE**

Tátovy slzy a jiné povídky

PŘELOŽIL MIROSLAV JINDRA

MY FATHER'S TEARS AND OTHER STORIES

Copyright © 2009 by John Updike

All rights reserved

Published by arrangement with The Knopf Doubleday Publishing Group, a division of Random House, Inc.

Translation © Miroslav Jindra, 2014

ISBN 978-80-7432-489-5 (váz.)

ISBN 978-80-7432-544-1 (epub)

ISBN 978-80-7432-546-5 (mobi)

ISBN 978-80-7432-545-8 (pdf)

Věnováno vnoučatům, jimiž jsou:
Anoff, Kwame, Wesley, Trevor, Sawyer, Kai a Seneca
a
Adèle, Helen, Alex, Isabel, Lily, Charlotte a Katharine

maroko

Silnice plynule stoupala a klesala podél pobřeží, ale ve srovnání s americkými kolegyněmi byla až přízračně prázdná. Ostatní vozy se na ní objevovaly jako hrozba – blížily se rychlostí kulky středem vozovky, bez jakéhokoli respektu k dělicí čáře. Podél silnice, pusté v tom sluncem zalitým prostoru, postávala děvčátka v pestrobarevných šatech s kyticemi v rukou – fialky? vlčí máky? –, ale my měli strach zastavit a nějakou si koupit. Z čeho jsme měli strach? Že je to past. Z banditů. Že dáme malé spropitné. Nebo příliš velké. Neuměli jsme moc francouzsky, natož arabsky nebo dokonce berbersky. „Nezastavuj, tati!“ křičely děti. A měly pravdu. Když jsme zastavili někde u trhu, obklopila našeho pronajatého renaulta spousta místních obyvatel, nakláněli se dotěrně do vozu a činili nám nesrozumitelné nabídky.

Naše americká rodina žila tehdy, v roce 1969, v Anglii a do Maroka jsme přijeli s naivní představou, že to v dubnu bude báječný únik za sluncem – něco jako když v tu dobu odjedete z Nové Anglie někam do Karibiku.

Ovšem v Restinze, kam nás poslala britská cestovka, stejně neinformovaná o tamější klimatické situaci jako my, bylo pusto a větrno. Hotel, nedávno postavený díky dekretu pokrokového, cestovnímu ruchu nakloněného krále, měl půlkruhový tvar. V noci se tam na obloucích chodeb třískalo dveřmi a bezpečnost neobsazených pokojů a podivné

předsezonní americké rodiny střežil osamělý hlídač v burnusu. Ve dne byly vlny příliš zčeřené, takže jsme se nemohli koupat, a Středozemní moře mělo barvu spíš olejově černou než sytě šedou. Když jsme se procházeli po pláži, lepil se nám na nohy dehet. A pokud jsme se tam rozložili na deku, zanášel nám vítr uši pískem. V dálce místní lidé dostavovali růžové betonové domky s apartmány pro letní hosty a objevovaly se náznaky toho, že za měsíc začnou turisté ze všech koutů světa zaplňovat opuštěná náměstíčka a zatím zabedněné arkády. Ale teď tu ještě vládl dotěravý vítr a slunce svítilo bez užitku; a pohybovali se tu jen jednotliví Arabové, mlčenliví, zahálčiví, odtažití. Nebo to byli Berberři? V každém případě s hodně snědou pleť, v dlouhých hábitech, a Genevieve, naše malá, se jich bála. Teď už to člověku připadá neuvěřitelné, když ji vidí v těch diskošatech posetých flitry, pěkné, urostlé děvče – tenkrát to byla osmiletá boubelka. Calebovi bylo deset, Markovi dvanáct a Judith rašících čtrnáct.

„*Je le regrette beaucoup*,“ řekl jsem řediteli hotelu v Restinze, mladému muži v modrém svetru, který chodil po budově a zavíral dveře pokojů, které otevřel vítr, „*mais il faut que nous partions. Trop de vent, et pa de bain de la mer.*“

„*Trop de vent*,“ souhlasil se smíchem, jako by si potvrzoval, že nejsme takoví pošetilci, jak se zprvu jevílo.

„*Les enfants sont malheureux, aussi ma femme. Je regrette beaucoup de partir. L'hôtel, c'est beau, en été.*“ Měl jsem použít subjunktiv nebo budoucí čas; tak jsem raději s tím vysvětlováním přestal.

Ředitel nám dal k odjezdu stoické požehnání, ale kaskádou finanční francouzštiny nám vysvětlil, že nám nemůže refundovat peníze, které jsme zaplatili už v Londýně. A tak jsem se tam octl s malou hotovostí, s kreditkou od Hertzů, čtyřmi dětmi, manželkou a letenkami, které nás zavazovaly zůstat v Maroku ještě deset dní.

A tak jsme se rozhodli odjet autobusem do Tangeru. Bylo poledne a my stáli u prázdné silnice, šest zatoulaných Američanů, bezbranně nemotorných a zranitelných ve vlněných anglických šatech, s kufry plnými evropského oblečení na slunce a k vodě a penguinek k dovolenkovému čtení. Bušilo do nás slunce a vítr za ním nezůstával pozadu. Silnice v obou směrech končila v růžově mlžném oparu. „Nemůžu tomu věřit,“ poznamenala žena. „Chce se mi brečet.“

„Neplaš děti, prosím tě,“ krotil jsem ji. „Co jiného jsem měl asi dělat? Taxíky tady nejsou. A nemáme peníze.“

„Něco se přece *musí* dát dělat,“ řekla. Paměť mě nutí vidět ji v tu chvíli v silně neslušivém sytě modrém baretu.

„Já se bojím,“ oznámila Genevieve. Svírala v rukou rukosáček a v těžkém šedém kabátku jí tváře jen hořely.

„Poseroutko,“ ušklíbala se její velká sestra, která všude přitahovala pohledy domorodých mužů, což jí dodávalo jisté sebevědomí.

„Přijede autobus a uvidíme,“ sliboval jim tatínek a vyhlížel ho přes jejich hlavy k vzdálenému bodu, kde silnice splývala s růžovým shlukem nových domků zdlouhavě budovaným z rozhodnutí pana krále.

Odněkud se u nás objevil hubený muž v umolousaném kaftanu a začal na nás mluvit domorodým jazykem plným protahovaných nazálních samohlásek. Nastavoval nám dlaně, jako bychom z nich měli číst.

„Tati, ten člověk na tebe mluví,“ upozorňoval mě velmi zaskočeně Mark, tehdy ještě prepubescent, teď postgraduální student výpočetní techniky.

„To já přece vím,“ odsekl jsem mu nervózně.

„Co říká, tati?“ ptala se Genevieve.

„Ptá se, jestli tady staví autobus,“ lhal jsem.

Ten muž mluvil pořád dál, jen pokročil blíž ke mně a svěřil se mi s dechem, bohatě nasyceným muslimskými příměsemi – domorodým kořením, zkaženými zuby, zbožným

půstem prošlým vyprahlými útroby. Řinulo se to z něj stále rychleji a naléhavěji, ale světlo v jeho krvi podlitých očích pomalu pohasínalo.

„Řekni mu, ať jde pryč.“ Tuhle výzvu vyslovil Caleb, naše tiché, stoické, rozumné dítě, nyní vysokoškolák ve třetím ročníku zoologie.

„Myslím, že půjde sám,“ zaprorokoval jsem odvážně, ale on to skutečně vzdal, potřásaje vyhublou hlavou nad naší neprůstřelnou idiocií. Naše rodinka se s úlevou semkla ještě těsněji. Vítr nám foukal písek do bot a půlkruhové chodby opuštěného hotelu, prozatím našeho jediného domova v této cizí zemi, nám tiše varhanově houkaly do zad jako nějaký hluboko posazený, neohrabaný hudební nástroj.

Autobus! Autobus do Tangeru! Mávali jsme – jak usilovně jsme mávali! – a on s nedůvěřivým zahoukáním zastavil. Měl zelenou barvu unavené trávy a na střeše přivázané laťové klece s kuřaty a srolované rohože. Marokánci, kteří seděli uvnitř, byli zaprášení, shrbení lidé s pletenými čepičkami na hlavě a pletenými návleky na nohou, zachumlaní do pytlovitých hábitů, ženy v černém, některé s rouškou přes obličej, všichni blýskavé oči obrácené vzhůru ve vylekaném údivu nad vpádem početné americké rodiny.

Jízdné, několik dirhamů, ode mě opatrně převzal řidič, muž s násirovským knírem a k němu pasující vysunutou bradou. Místo bylo jenom vzadu, a když jsme se se svými nemotornými zavazadly prodírali uličkou, autobus se celý kymácel a já dostával strach, abychom v té své neskladné nevinosti tohle křehké vozidlo i s jeho decentně vyváženým nákladem nepřekotili. Čím hlouběji jsme pronikali do jeho nitra, tím dotěrněji v něm sílil domorodý pach; takhle nějak by asi bylo cítit spálené lano.

V Tangeru jsme kolébavý autobus vyměnili za přetížené taxi, jehož řidič, aby nás mohl zase co nejdříve vyložit,

nás doprovodil do kanceláře firmy Hertz a chtěl nám tam pomáhat při vyjednávání. Alláh budiž pochválen, neboť jeho podpory nebylo třeba: všechno zařídila žlutá platební karta této agentury, se kterou jsem se vytasil. Kdybych byl mohl učinit totéž s bledězelenou kreditkou American Expressu, náš napínavý přesun z Tangeru přes Rabat do Casablanky a potom uzoučkými uličkami al-Džadídy a as-Sawíry a Tافرútu by byl mnohem snazší, protože v každém hotelu jsme museli přemlouvat recepčního, aby přijal můj osobní šek adresovaný londýnské bance, a to byli ochotni riskovat jen v nejdražších hotelích; což nám vynášelo neobvykle luxusní přestávky v našem jinak nuzném úprku z větrného Středomozí.

Když jsme přijeli do Rabatu, jeho hlavní ulice byly rudě vyšňořeny. Veškeré představy, že tu takhle rudou vlajkoslávou vítají nás, však v zárodku pohasly, když jsme na nich zahlédli kladiva a srpy a mezi nimi Leninovy portréty. V recepci rabatského hotelu Hilton jsme se dozvěděli, že liberální král právě přijímá sovětskou delegaci nejvyšší úrovně, jejímiž členy byli i pánové Kosygin a Podgornyj. A hotel byl natolik vybukován komunisty, že nemohl poskytnout přístřeší ani těm nejpotřebnějším dětem ze světa svobodného podnikání.

Avšak jiný hotel, o který Sověti neměli zájem, nás přijal. K vyhladovělé večeři nás usadili do kruhu na navršené koberce kolem čehosi, co paměť interpretuje jako velikánský mosazný tác; za zády nás obcházela usměvavá bosá dívčina a nad hlavami nám rozprašovala růžovou vodu. Mark se tomu pobaveně šklíbil.

Tento zážitek báječného, zábavného hodování se pak opakoval na louce vysoko nad mořem, kde po dlouhé jízdě prázdnou krajinou a s prázdnými žaludky nás dřevěný ukazatel přilákal do malinké restaurace, spíš jen jakési kůlničky. Zastavili jsme pronajatého renaulta a vydali se

k ní po trávníku v rodinném hloučku s podobnými pocity, jako když jsme stísněně nastupovali do onoho nelibě vonícího autobusu. Zastavili jsme se, když se z té boudy vynořil muž nesoucí stůl a za ním chlapec s několika židlemi. V poklidné atmosféře začali ten nábytek v místě, na které jsme náznakem ukázali, rozestavovat. A potom nám z té boudy nosili víno, rýži, kebaby a kokakolu a my to konzumovali s výhledem na Atlantik, na nahnědlé útesy nad ním a na rozlehlou pastvinu, na které bylo vidět jen jednoho osla. Nedivil bych se, kdybychom byli jediní hosté, kteří do téhle báječné restaurace nad mořem kdy zavítali.

I na rozbité vedlejší silnici do Tafrútu, do kamenitých kopců Antiatlasu, kdy ukazatel stavu benzínu byl téměř na nule a nikde na dohled ani domeček, ba ani ovce nebo koza, nám u nezpevněné komunikace jakési děvčátko nabízelo květiny. V těch místech tvořilo komunikaci vlastně jen vyschlé kamenité říční koryto, takže náš renault musel jet pomalu, tak pomalu, že ta holčička, když pochopila, že opravdu nehodláme zastavit, stačila švihnout těmi květinami do blatníku a pak je zkusila mrsknout otevřeným okénkem do vozu. Několik jich skončilo dětem na klíně, ostatní na asfaltu u jejich nohou. Ve zpětném zrcátku jsem viděl, jak vztekle dupe. Možná i plakala. Byla přibližně stejně stará jako Genevieve, a ta ji politovala, když se její postavička za námi zmenšovala a nakonec nám zmizela z dohledu.

V Tafrútu Caleb nemohl odtrhnout oči od člověka tak zmračeného, že vypadal spíš jako velký pavouk; poměrně rychle se pohyboval po zemi po pažích a tělo vlekl kupředu mezi nimi. Nežebrał, spíš se zdálo, že to je jakási docela významná místní veličina, která se právě vydává za nějakou veledůležitou záležitost.

Na sever od Agadiru jsme jednou v motelu čekali, až se odplíží minuty, které zbývaly do večere, a v jednu chvíli jsme

se uvědomili, že venku zamrzl veškerý provoz. Brzy dorazili policisté a hovořili s řidičem zaprášeného nákladáku, mladým mužem v matně barevném overalu, který se zhrouceně a s hlavou sklopenou opíral o kabinu a vytrvale přikyvoval na otázky, které mu policisté kladli. Doprava v obou směrech stála. My jsme přihlíželi z naší strany silnice, pouze turisté, ale se zájmem. Bylo obtížné zjistit, co se vlastně stalo. Pod jedním kolem nákladáku bylo cosi skřípnutého, nějaký menší beztvary balík. Mark využil zmatku, který nastal, když se policisté snažili zadržet ženu, která zmateně běhala po holém svahu na protější straně silnice, a šel se k nákladáku podívat.

Když se vrátil, byl bledý jako křída. O žádné svoje oblíbené komické grimasy se tentokrát nepokoušel. Zeptali jsme se ho, co tam viděl. „Ani se neptejte,“ odpověděl.

„To auto zabilo nějakou malou holčičku,“ sdělil nám o chvíli později.

Matka byla malá, celá v černém, ale bez závoje. Pobíhala tam za silnicí jako šílená; svým zoufalým, ječivým nářkem jako by chtěla rozčísnout nebesa. Několik mužů se honilo za ní a zkoušelo ji chytit. Ale ona tomu stále narůstajícímu houfu rozrušených nemotorných těl, který měla v patách, díky nadlidské síle svého žalu zatím unikala. Žádná Američanka by ze sebe nedokázala vydávat zvuky, které z ní tryskaly; veškerý dech, který měla v plicích, se z nich dral vzhůru k nebi, které jí tak náhle a tak mocně zasadilo krutou ránu. Řinula se z ní nekonečná záplava nějakých starobylých lamentací a její nářek byl tak naze opravdový, že jsme se museli odvrátit. Za takovouhle scénou jsme věru do Maroka nepřiletěli. Když ji konečně dva muži dostihli a zadrželi za obě paže, zhroutila se v mdlobách.

V Agadiru jsme konečně našli klima, ve které jsme doufali. Pláž tam byla široká, ale přestože slunce hřálo a moře bylo

teplé, téměř opuštěná. Poohlíželi jsme se po nějakých jiných rekreantech, abychom se usadili někde blízko nich, ale nikoho jsme neobjevili, a tak jsme si prostřeli ručníky nedaleko kamenného mola vybíhajícího do moře. Judith, bílé tělíčko v bikinkách, se od nás trochu vzdálila; obhlížela širé moře a neohrabaně sbírala mušličky, ráda, že se na chvíli odpoutala od svých rodičů a sourozenců. Genevieve a Caleb si začali z písku stavět hrad. Mark ležel zachmuřeně na zádech a soustřeďoval se na to, aby se pěkně opálil.

Až o hodnou chvíli později jsme si uvědomili, že nějakých třicet kroků od nás leží na písku do kaftanu zachumlaný Arab, pětihrannou tvář obrácený směrem k nám. Vytrvale se na nás z té své zachumlanosti díval a jeho vzezření v sobě neslo náznak jakési svíravé bolesti a překrvené lačnosti. Genevieve a Caleb u svého hradu ztichli, Judith se pomalu přesouvala zpátky k nám. Nikdo z nás se neodvažoval projít po pusté písčíně tichou clonou Arabova utkvělého pohledu k lákavému okraji moře. Šeptem, aby to děti neslyšely, mě žena upozornila: „Nedívej se tam, ale ten chlap masturbuje.“

Opravdu. Pod tím zmuchlaným šatstvem. S pohledem na Judith a na nás.

Vstal jsem, s koleny roztřesenými, a zorganizoval náš kvapný ústup z pláže. Téhož odpoledne jsme objevili soukromý bazén, vstupné jen jeden dirham na osobu, kde se Evropané koupali a slunili v bezpečí před výstřednostmi místní kultury. Chodili jsme k bazénu každý z těch pěti dnů, které jsme v Agadiru strávili. Slunce vytrvale svítilo a vítr byl krotký. Objevili jsme hotýlek, který provozovali staří francouzští manželé, utopený v záplavě buganvilií, s papouškem na dvoře a s kontinentální kuchyní.

Necelých deset let před našim pobytem, 29. února 1960, zahubilo v Agadiru zemětřesení něco kolem dvanácti tisíc lidí a zpusťovalo valnou část města. My jsme už žádné stopy po něm nezaznamenali. V Agadiru jsme se opět stali občany

střední třídy. Měli jsme zase peníze. Telegrafoval jsem do své londýnské banky a ta se spojila s bankou v Agadiru a učinila příslušná oblíbená britská „opatření“. Ta agadirská instituce sídlila v budově s prudérní žulovou fasádou, postavené po roce 1960; uvnitř však vypadala spíše jako kancelář trhu s dobyt看em. Před dlouhou přepážkou se chaoticky rojil dav mužů v pasteveckých hábitech, kteří čekali, až budou volat jejich arabské jméno. Když se ozvalo moje, mumlavý šum v sále rázem ztichl, protože příslušný úředník k němu zřejmě ještě arabsky dodal výši částky, kterou mi z Londýna telegrafovali. Od přepážky se na mě upíraly desítky hnědookých pohledů. V očích těch mužů jsem nakynul do obrovských rozměrů – stal se ze mě jakýsi zázračný muž, monstrum nadité penězi. Zrudl jsem, a když jsem ukládal pastelově barevné bankovky do odřené náprsní tašky, chtěl jsem svůj případ vysvětlit a řekl jsem: „Musím živit spoustu dětí.“

Genevieve ráda krmila psy, kteří se toulali naším hotelem. V cizině jsou domácí mazlíčkové jiní, než jak je znáte; připadá vám, že rozumějí francouzsky či arabsky nesrovnatelně líp než vy. A taky nikdy nevypadají stejně jako ti naši v Americe; mají jiný náklon očí, jinak chodí. Vyskytovali se pak na většině našich diapozitivů, většinou dost rozmazaně – mé nikonky se zmocnily děti.

Málem se nám tehdy nepodařilo z Agadiru, vůbec z Maroka, uniknout. Na globusu velikosti basketbalového míče je možné si šířkou nehtu palce odměřit vzdálenost, kterou jsme museli poslední den autem zvládnout. V kanceláři Air Maroc nám totiž sdělili, že na žádném letu z Agadiru do Tangeru, kde jsme měli v hotelu zamluvený nocleh a na příští ráno letenky do Paříže, nebylo volných šest míst. Nezbývalo než se to pokusit zvládnout autem – vzdálenost, na kterou jsme předtím spotřebovali několik dní, přes osm set kilometrů po severozápadním rameni Afriky.

Vyrazili jsme časně ráno. Vybavili jsme se mohutným sáčkem pomerančů a několika lahvemi minerálky. Otec řídil, dlouhé hodiny; maminka se v Maroku odmítala posadit za volant, nebo možná si to v půjčovně ani nepřáli. Vy děti, všichni namačkaní na zadním sedadle malého renaulta, jste se chovaly nadmíru ukázněně, protože jste vycítily, že situace je opravdu vážná, jak i nezletilci někdy instinktivně pochopí.

V jednom uprášeném městečku, možná v Safi, jsem přehlédl semafor a projel křižovatkou na červenou. Ozvala se píšťalka a ve zpětném zrcátku jsem stejně přesně, jako jsem před několika dny viděl dupat vzteky tu malou květinářku, zaznamenával, jak si policajt v bílé helmě zapisuje číslo naší poznávací značky. Bílá helma se rychle zmenšovala, ale jeho pohled nás sledoval. Hrklo ve mně. Ovšem ulice pokračovala stále rovně a chodci v umolousaných domorodých hábitech dál nevšímavě pokračovali v cestě za svými zájmy. Za pár dní budeme v bezpečí v Paříži. A ta světla byla velmi pochybně umístěná, za nějakými reklamními panely. Ovšem dopravní přestupek jsem spáchal a nezastavil jsem. Chlapci tleskali, ale děvčata si tak jistá nebyla.

„Možná by ti jenom vynadal,“ komentovala tu příhodu Genevieve.

„To sotva,“ nesouhlasil Mark. „Kdyby táta zastavil, hned by ho šoupl do nějaký zavšivený cely plný kryš.“

„Já tu červenou viděla,“ poznamenala maminka, „a myslím, že ty taky, miláčku.“

„Děkuju za podporu,“ řekl jsem.

„Já červenou neviděl,“ prohlásil Caleb, náš rozený utěšovatel a kompromisník. „Možná byla žlutá a červená naskočila na poslední chvíli.“

„Kdo se díval a myslí, že nejdřív byla žlutá?“ zeptal jsem se s nadějí ve hlase.

Odpovědí však bylo ticho.

„Kdo to viděl – jaká barva tedy svítila?“

„Červená,“ ozvalo se trojhlasně.

„Co byste po mně tedy chtěli – abych to otočil a odjel se tomu policajtovi omluvit? *Je regrette beaucoup, monsieur, mais je n'ai pas vu le, la lumi-*“

„Ne!“ zavrhl něco takového zase jiný sbor, pouze bez minky.

„Tys to rozhod,“ hodila to na mě Judith, hlasem téměř dospělé ženy.

„Šlápni na to, tati,“ vybídl mě Mark.

Byli jsme už na kraji města a žádná policie nás zatím nepronásledovala. Opět jsme po volné hladké silnici vjeli mezi prázdné pastviny. Náš prvotní prodloužený průjezd pobřežím probíhal opačným směrem. Projeli jsme kolem té luční restaurace na útesu nad mořem. A někde tady jsme všichni odmítli jíst sendviče s játry, které nám u silnice na grilu s dřevěným uhlím připravil muž, jemuž chybělo jedno oko. A tohle byla Casablanca, kde to ani trochu nevypadalo jako v tom slavném filmu. A znovu Rabat. Rudé vlajky zmizely, Rusové odletěli. Odpoledne se nachylovalo, tatínka už bolelo za krkem, oči měl plné písku a stále víc se obával, že policie už dlouho rozesílá číslo značky jeho vozu po celém pobřeží, po informační síti tajné policie, kterou má přece k dispozici každá monarchie. V příští chvíli se za jejich autem rozkvílí policejní sirény a on bude zadržen, zatčen a uvržen hluboko do hořkého nitra marocké skutečnosti, kterou se pokusil ignorovat, když se tam snažil ukrást něco slunce a exotiky.

Anebo na něj policie čeká v Tangeru u hotelové recepcie; neboť jeho jméno bylo stopováno z Restingy přes jednotlivá hotelová přespávání až ke kvitanci, kterou podepsal v agadirské bance. Popřípadě dojde nakonec na letišti k dramatické scéně, kdy bude zatčen při pasové kontrole. Proboha, proč jsem nezastavil, když se ozvala ta píšťalka?

Kdyby moje franština nebyla tak primitivní, možná bych byl zastavil.

Kdybych nebyl v tom hotelu s papouškem nedávno četl v *Newsweeku* článek o nevinných Američanech, těžce strádajících v afrických a asijských vězeních, možná jsem zastavil.

Kdyby Spojené státy neválčily tak neobhajitelně, leč nerozuzlitelně ve Vietnamu, možná jsem zastavil.

Kdyby nebylo té záplavy rudých vlajek v Rabatu, toho masturbujícího muže na pláži, toho mrtvého děvčátka pod kolem nákladáku... moje selhání či nereagování či zbabělost dosud existuje, skvrna na mých vzpomínkách na Maroko.

Když jsme konečně vjeli do Tangeru, byla už tma a do hotelu se dalo dojet pouze spleť jednosměrek, ale recepční měl naši rezervaci pečlivě zaznamenanou a nebyl tam na mě připravený žádný zatykač. Ani sám král by se nemohl k turistům chovat přátelštěji; šedovlasý hotelový sluha (který vypadal jako Omar Sharif) se usmíval, když ode mě přebíral pomuchlané dirhamové bankovky, číšníci v hotelové restauraci se nám hluboce klaněli, jako bychom byli jediní hosté. Což jsme v té pozdní hodině téměř byli. Měli jsme za sebou patnáctihodinový přesun autem. Spořádali jsme celý ten velký pytlík pomerančů a vypili všechny minerálky. S lítostí jsme se pak ráno rozloučili se svým renaultkem, jenž nikdy ani v nejmenším neselhal a kterého jsme vraceli příšerně zaprášeného. Lidé od Hertzů, jejichž poznávací značku jsem tak ostudně zneuctil, téměř ani nevzhlédli od vypočítávání celkové částky našeho pronájmu auta; informace o její výši pak z ozónové vrstvy čísel, do níž se halí naše planeta, dorazila do Londýn až o měsíc později. Podařilo se nám uniknout.

Pamatujete se na Paříž, děti? I ve svěžím jarním chladu pučících Tuileríí jsme ještě byli parta, která pevně držela pohromadě. Na zadním sedadle našeho renaulta nebylo dost místa

na to, abyste se na něj vešli všichni normálně vedle sebe, takže jeden z vás, obvykle to byla Genevieve, musel sedět vysunutě vpředu a dýchat mi do ucha. Maminka, upnutá do pásu vedle mě, rozdělovala mezi vás pomeranče a minerálku. Caleb s Markem se neúnavně přeli, kdo toho druhého víc utiskuje, Judith, která seděla u okénka, se pokoušela uniknout do spánku. Tehdy v Maroku jsme dosáhli vrcholu naší rodinné soudržnosti; pak už jsme se museli jenom rozpadat. Vyrůstali jste, odcházeli z domova, sledovali, jak se rodiče rozvádějí – to všechno se pak odehrávalo v příštích deseti letech. Ale tehdy v Paříži, na nejvyšší plošině rozzářené Eiffelovky, jsem měl pocit, že jsme spolu pevně propojeni snad navěky.

OSOBNÍ ARCHEOLOGIE

Ve svém stále narůstajícím osamění – postarší kamarádi z golfu buď už byli mrtví, nebo postupně umírali, staré obchodní kontakty ochabovaly, nebylo už třeba navštěvovat žádné úřady, jeho žena pořád někde hrála bridž nebo vysedávala v nějakém výboru, děti byly stejně zaměstnané a vytížené, jako byl on v nejlepších letech – začal se Craig Martin zajímat o stopy, které po sobě zanechali dřívější majitelé jeho pozemku. Ve vrcholném údobí svého života, kdy každý všední den pracoval deset nebo dvanáct hodin a celý víkend se pak vyžíval společensky, ho prakticky ignoroval. Léta plynula a on se do některých jeho koutů vůbec nepodíval. Ty čtyři hektary, které obklopovaly jeho dům, ho chránily před přílišnou blízkostí jeho sousedů a představovaly majetek, který se bude velmi hodit k prodeji, nejspíše nějakému developerovi, až on umře a jeho žena Grace, o šest roků mladší, si bude muset finančně zajistit slušnou existenci.

Pokud byl správně informován, představovalo tohle místo někdy kolem roku 1900 zalesněnou vyvýšeninu přilehlou vzadu k vlastní usedlosti. Zřejmě dost zazobaný postarší pán, který se opožděně rozhodl oženit, dal na velkém balvaně obklopeném plácku, kde se kdysi pořádaly všelijaké pikniky, vystavět pro sebe a nevěstu prostorný letní dům a vykácet tolik stromů, aby odtamtud bylo vidět na Atlantik, vzdálený deset minut chůze.

Pozemek byl protkán hrubě dlážděnými cestami příliš strmými a s tak ostrými zátočinami, že si na ně žádná vozidla s výbušným motorem nemohla troufat. Jedině koně mohli vléct povozy vzhůru těmi serpentinami mezi nezdolnou zelení; stromy se pak ostýchají, i po desetiletích, zakořeňovat do půdy upěchované koly. Když stál na pokraji některého ze žulových útesů, které vlastnil, představoval si Craig farmářské povozy nebo dvoukolky tažené poníkem, jak skřípavě drkotají vzhůru k němu přes mokřiny, nyní zarostlé přestupovitým porostem, a přivázejí mládež k pikniku nahore v lese, děvčata v letním mušelínu, s čepci uvázanými pod bradou, mládence v kulatých slamáčcích.

Ovšem někdy před sto lety byla půda v Massachusetts vyklučená, vystavená větru a slunci a spásaná ovce a kravami. Možná si to však všechno představoval špatně. Ta klikatící se cesta vedla přímo do ježaté stěny kamenných monolitů – jak asi pokračovala vzhůru zbytkem návrší? Poblíž domu podávaly žulové výchozy záhadné svědectví. Tu a tam byly do nich vyvrtané díry, jako by tam kdysi byly ukotveny železné branky nebo masivní markýzy. Veranda s vyhlídkou na moře už dávno shnila a Craig sám obnovil rozpadlou stříšku nad vchodem do domu, obráceným k oblouku asfaltové příjezdové cesty, kdysi šterkové obrátky pro kočáry.

V lese se vyskytovaly hromady kamenů porostlé šlahouny popínavých rostlin, které pokládal za pozůstatky hloubení základů domu dynamitem. V prvních letech dvacátého století se tady kolem potloukali italští zedníci a stavěli tu vysoké kamenné zdi, které se teď kámen po kameni rozpadaly. Jednou v noci nejenže se přetrvávající část zdi podpírající nejambicióznější projekt jeho manželky, květinovou zahradu, rozvalila do změti kamene a květin, ale s tou se mísil i popel z kotle na uhlí a odpad starých plechovek a rozbitých sklenic. Kdysi tu totiž nebyla zahrada, ale skládka všelijakého odpadu. Kdy tedy ta zahrada vznikla? Možná

později, než si myslel – v téže době, kdy se tu zřizovala betonová lůžka pro pařeniště, do terénu zapuštěné záhony, nyní překryté ztrouchnivělými dřevěnými rámy s rozbitou skleněnou výplní, uvolněnou z popraskaného zatmelení.

Craig si představoval, že jeho nemovitost prošla před ním čtyřmi údobími. První, to byla éra budování a pečlivé údržby, kdy nadšený bohatý muž, čerstvý novomanžel, byl ještě naživu a služebnictvo vybíhalo od kamenných žlabů v suterénu na cihlami dlážděný dvorek s koši s kouřícím se prádlem, rozvěšovat ho tam k usušení, a dešťová voda, zachycovaná v naolejovaných cedrových okapech, stékala bublavě svodovými rourami do dokonale funkčních podzemních drenáží. Pak ten šťastný pán zemřel a vdova – podstatně mladší než on – začala dávat přednost společenskému životu v Bostonu před přebýváním v osamělém domě na návrší, který proto často opouštěla a kde v jídelně jakási zimní trhlina ve zdi zničila jednu stěnu jídelny s ručně tištěnými francouzskými obrazovými tapetami a roztomilá veranda v letním pavilonu, se sloupy a balustrádovými přístavbami vydanými na pospas vrtochům počasí, pozvolna podléhala sněhovým bouřím a severovýchodnímu větru. Potom zemřela i ona a nastalo údobí, kdy v domě nikdo nebydlel. Toto interregnum pravděpodobně nejvíc zavinilo zanedbanost a poškození sídla a skončilo těsně před vypuknutím druhé světové války; tehdy ho začala celoročně obývat mladá rodina s pravidelně narůstajícím počtem dětí. Ta si v domě zařídila ústřední topení, do impozantní vstupní haly vestavěla studovnu obkládanou borovým dřevem, cihlové komíny zlikvidovala a dala spravit zatékající šindelovou střechu. Hlava rodiny odplula bojovat za oceán, který bylo vidět z oken, dokud je nezaslepilo černé papírové zatemnění. Z války se ten pán vrátil jako kontradmirál a žil pak v domě až do svých osmdesáti let; všech pět jeho dětí se mezitím postupně odstěhovalo do vlastních domovů. Z této

dlouhé a rušné doby pocházela většina harampádí, které pak Craig v lese kolem domu nacházel – zavařovací láhve, květináče, patrony z brokovnice, pneumatiky napůl pohřbené ve vrstvě shnilého listí, plné žlutavé šlemovité vody, kusy železných trubek, kotouče drátů, jež upomínaly na jakýsi dávný projekt oplocení. Polorozpadlé domečky ve větvích stromů, zbudované kdysi pro hry dětí v lese mezi skalami. Porcelánové izolátory a stočené izolované měděné dráty, pozůstatek elektrifikace sídla. Části motocyklového motoru, pokryté zčernalým mazivem, památka na dobu, kdy se tu po starých příkrých cestách proháněl mladý fanatický motorkář. Všechny ty hektary půdy stačily absorbovat spoustu práce – třeba mezi dvojicemi stále ještě živých kmenů poblíž domu byla dosud narovnaná spousta pečlivě nařezaných, ale nahnilých, houbou pokrytých křbových polen. A šlápoty Craigových bagančat dobývaly z vrstev tlejícího listí na světlo lesknoucí se ohořelé relikty starých táboráků. Byly tu jámy, které musel kdysi někdo vykopat, a kupky natolik pravidelné, že je sotva mohla navršit sama příroda. Nad železničními kolejemi, na pěšině prošlapané podél kdysi dokonale pevné zdi, která podpírala nyní už nebezpečně zerodovaný násep, sbíral Craig plechovky od piva, zahozené držáky šestikusových paketů, střepy z rozbitých flašek, nezničitelné plastové láhve. V nižších částech svahu, kde se mezi vysokými borovicemi vinuly záhyby silničky napojené dole na komunikaci, která pak procházela několika soukromými pozemky a končila u moře, bylo přímo nasněženo světlebarevným umělohmotným odpadem – polystyrénovými šálky na kávu, zpřelámanými brčky, lahvičkami od mléka. Na pochůzkách s pytlek na odpadky narazil Craig občas na zajímavý nález, ukrytý na kraji hustého křoví nebo v nějaké mokřině – třeba na nostalgicky tlustostěnnou láhev, podobnou těm, ze kterých jako dítě píval různé limonády.

Cizí lidé, kteří tudy jen procházeli, ti, co tu byli doma, hosté, ti všichni po téhle zemi chodili dlouhá léta a zanechávali na ní svoje stopy. Jeden starý přítel předcházejícího majitele mu vyprávěl o nehodě, ke které došlo za jedné mrazivé noci v zatáčce asfaltové příjezdové cesty. Host pozvaný na večeři, při které se hodně pilo, se po ní nejistě vypoťoval z domu, nasedl do svého auta, prudce se rozjel a vzápětí čelně narazil do zídky z mohutných kamenných kvádrů. Nárazníkem z ní přitom jeden hodně velký vyrazil – balvan, který se od té doby válel o kus dál v lese jako trvalá památka na onu smolnou událost – příliš masivní, aby ho bylo možné v příštích fyzicky stále neduživějších časech snadno zasadit zpátky na původní místo. Když se Craig zmínil, že se chystá objednat bagr, jehož lžíce by to jistě jednoduše zvládla, byl varován, že vzhledem ke své nadměrné váze by takové zařízení mohlo silničku vážně poškodit.

Na jednom jen zřídka navštěvovaném svahu, nedaleko za tou mohutnou žulovou kostkou, našel Craig při likvidaci uschlého dřeva očazenou pracovní rukavici, ztuhlou jako zabitá veverka, na hřbetě s nápisem SARGE, pořizovaným značkovačem s plstěným hrotem, takovým, jaké se začaly prodávat až někdy v šedesátých letech. Kdo to asi byl, ten Sarge? Asi některý z dělníků, kteří tu pracovali, domýšlel se Craig; třeba tu rukavici neopatrně upustil při hašení počínajícího lesního požáru. Nebo lesník, kterému při spalování chrástí ožehl oheň ruku a bolest ho donutila rukavici strhnout z ruky a odhodit. Nedaleko od domu, když tam při jarním úklidu likvidoval organický odpad, vyšťouchl z hlíny pod přerostlým trsem forzýtií jakýsi bílý keramický střep, a když ho v prstech očistil, zjistil, že to je ouško šálku na čaj. Vyhrábl ještě šest dalších keramických střípků tohoto původu – pozůstatků půvabného porcelánového hrnečku s pozlaceným okrajem, který asi někomu vypadl z ruky a rozbil se; možná nějakému děcku, které potom ze

strachu z potrestání střepy zahrabalo do květinového záhonu. Nesporná kvalita toho šálku dosvědčovala, že se rozbil někdy hodně dávno, možná už v první, téměř mytické fázi zdejšího osídlení. Keramika, na rozdíl od kovu nebo dřeva, úspěšně odolává času i vlhkosti. Ovšem půda, jež promrzá a taje v pravidelném střídání, dokáže ze sebe časem úspěšně vypudit to, co do ní někdo, kdo nemá čisté svědomí, schoval a věří, že je to tam navěky skryto.

Craigovy sny, alespoň ty, co ho vyvedly z míry natolik, že si je pamatoval, když se probudil, měly tendenci se vracet, jako pes ke své zahrabané oběti, k relativně nedlouhému údobí jeho života, kdy byl zajatcem domácí duplicity, emoční bigamie. Jednak tu byla jeho první žena, která těmto snům dodávala jistou keramickou hladkost, jednak jeho budoucí manželka, jejíž trápení tak či onak vyplňovalo několik koutů jeho snové obrazovky, zatímco on se snažil správně umístit každý lidsky důležitý dílec své životní mozaiky. Ve svých snech kupodivu vždycky ztrácel tu druhou ženu, sledoval, jak mu uniká a vzdaluje se, takže ho pak téměř šokovalo, když se probudil a zjistil, že vedle něj leží v posteli Grace, která s ním teď sdílí lože už dvacet let, a ne jeho první žena Gloria. Zmatek se v něm pak postupně proměnil v úlevu a on pak zase usnul, podoben živocímu obvazu, pečeticímu nepříjemnou ránu. Jeho děti, teď už pokročilejšího středního věku, fungovaly v dramatech jeho snů spíš poněkud nezřetelně, jako stínoví účastníci nějakého početného večírku, zaujímající místo někde v polovině schodiště; ovšem hlavní přísadou nebyla radostná pohoda, nýbrž bolest, slepená míchanice nerozhodnosti, nervózní výměny informací, nevyslovených omluv a téměř nesnesitelného vzájemného napětí. Craig se budil do zjištění, že party už dávno skončila, že je už starý muž, dožívající svoje dny neškodně na čtyřech hektarech pokrytých různorodým

mulčem předchozích generací. A že je někam zván jen velmi zřídka.

Ty večírky bývaly příležitostí k flirtování a průzkumům, řetězcem víkendů, který je za sebou táhl euforickým rámemusem; on a jeho kamarádi byli v rozkvětu svých životů a očekávali, že prožívají-li už nyní tak úžasné chvíle, musí v budoucnu přijít něco ještě báječnějšího. Každá ta party měla vždycky dvě vrstvy, byly to vlastně večírky dva – ten zjevný, kdy velmi dospěle diskutovali o místní politice i celonárodních problémech (obvykle se do toho vždycky připlétl Richard Nixon), o svých automobilech a školní problematice svých dětí, urbanistickém členění města a zdokonalování svých domovů, a ten skrytý, kdy pánové a dámy spolu komunikovali nenápadnými pohledy, šeptem, stisky rukou a přehnanou veselostí. Ta druhá vrstva často podemílala tu první, a tím i zdánlivě solidní strukturu úzce propojených rodin.

Koktejlové večírky byly smrtícími srazy, na kterých milenci tlumeně rušili vzájemné závazky a domlouvali potraty. Craigovi se ve vzpomínkách vracel jeden zážitek z horní haly, setkání s mladší ženou přede dveřmi koupelny, s jemnou tváří a hladkými pažemi, která mu zblízka nastavila rty k polibku, a když ucukl, pronesla tiše: „Posero...“ Ovšem ke každému okamžiku, na který se z té dávné doby pamatoval, se vázaly stovky jiných, na něž zapomněl a které si těžce přivoloval zpátky do povědomí v propletení těch opakujících se večírkových snů. Pocity, které ho z nich přepadaly, byly stále stejné: něco jako tréma, obava školáka, že to, co se s ním děje, je na něj příliš a on to nedokáže zvládnout.

Probudil se a rázem se mu ulevilo, ten vnitřní nepokoj z něj vyprchal, jeho současná žena už v posteli nebyla a slyšel ji, jak se zdatně činí dole. Občas se budil na odděleném lůžku, protože ve svém pokročilém věku nezvladatelně, odporně chrápal a byl na noc vykazován do pokoje pro hosty. Když se probral tam, jeho oči na protější stěně narazily

na obraz, který kdysi visel v domově jeho dětství – vlastně v několika pensylvánských domovech, ve kterých rodina postupně bydlela. Obraz, jímavý, vzácný kulturní artefakt, který jeho matka koupila v jakémsi rámařství (pokud si dobře pamatoval) za pětaticet dolarů, zachycoval jednu příznačnou massachusettskou přírodní scénu, vysoké duny u Provincetownu, s mělkým trojúhelníkem vody, výřezem moře, sevřeném mezi dvěma dost vzdálenými písčnými svahy. Byla to snad tato malba, která ho přiměla přemístit se z onoho prvotního dětského světa sem, do tohoto domu na návrší s diskrétní vyhlídkou na nedaleké moře?

Vyplavily se v něm i další připomínky jeho chlapeckého světa: tyglík, který dědeček používal při holení; promáčkнутý měděný popelník – Craig si vzpomínal, s jakým okouzlením sledoval tatínka, když v něm zamačkával cigaretové nedopalky; dva mosazné svícný, které vypadaly jako ztopořené kusy zkrouceného lana – maminka je stavěla na jídelní stůl, když hostila příbuzné z New Jersey, kteří k nim jezdili na návštěvu. Tyhle předměty ho doprovázely propastí ztraceného času a přežívaly pozměněné jím podstatně méně než on sám. Co vlastně znamenaly? Musely něco znamenat, tak hmotné a těžké, zatížené tajemstvím jeho vlastní pomíjivé existence.

„Co bych za to teď dala, kdybych si tě nebyla vzala,“ říkala někdy Grace, když se naštvála nebo roztesknila. Měl pocit, že jeho žena vynáší na denní světlo nevraživost vůči němu, vyvolávanou zřejmě jeho chrápáním, jež nebyl schopný zvládat podobně jako svoje sny. „Proč jen jsem tehdy neposlechla, co mi rozum radil.“

„Rozum?“ optal se. *Posero*, vzpomněl si. „Já nevím jak ty, ale já jsem velmi šťastný. Ty jsi skvělá manželka. Úžasná.“

„Děkuju, miláčku. Ale všechno to bylo špatně. Tehdy nahore u Rossů, jak ses ke mně přihnul – šel z tebe strach. Vypadal jsi jako nějaký velký vlk, v tom šeru. Leskly se ti zuby.“

„Leskly?“ Neuměl si to představit. Měl matné, nažloutlé zuby, asi od pití čaje; ale uznával, že ten lesk je zřejmě cosi opravdového, vzácného, co vzlíná odkudsi hluboko v ní a orientuje ji v její minulosti jako Polárka, výplod fantazie, který řídí její kroky. S uzarděním a se sklopenýma očima pravila: „Neměla bych ti to říkat, ale někdy si myslím, že tě nenávidím.“

Nenávidím. Teď asi ano, a tak to prohlásí, a s příštím vydechnutím popře; ale Craig přijímá ten výrok jako pozitivní, vydlábnutý s velkým úsilím z natěsnaného nárůstu každodenního předstírání a přizpůsobování. My se sice navzájem milujeme, ale zároveň se i nenávidíme a dokonce nenávidíme i sami sebe.

Jednoho dne mu jeho mladší syn po návratu ze školy zasmušile sdělil, že se mu Gracin syn, ze třídy o rok pod ním, svěřil, že se jeho rodiče rozvádějí. Craiga ta nonšalantní informace vyvedla z míry, protože si uvědomoval, že mu ten chlapec oznamuje novinu, která se ho bude brzy velmi zblízka týkat; jeho důvěřivé dítě stálo na okraji rozšiřující se trhliny, katastrofy, kterou jeho otec právě vytváří.

V době, ke které se ve snách stále vracel, žádnou trému nemíval. Bylo to divné, ale nijak ho nevykolejovalo ani ovzduší skandálu, protestu či zármutku. Dokonce konzultoval i psychiatra. Jeho matka, zprvu velmi pohoršlivá, začala zaujímat postoje povýtce filozofické a projevovala postmoderní ironii a diskusní toleranci, reakce, jimž ji naučily hodiny sledování televizních debat. Jeho děti se utěšovaly nadějí, že jednou dospějí a nikdy už nebudou tak bezmocné. Když člověk opustí svou rodinu, získává povzbuzující množství času. Zjistí, že se ocitá ve zcela nových situacích – vstává z cizích postelí třeba ještě za úsvitu, navštěvuje kanceláře advokátů, přespává v hotelích často neuvěřitelně daleko od domova; a počíná si jako herec, který má to, co říká, pečlivě nazkoušeno, který

se zaníceně připravoval na tu či onu zápornou roli a hrál ji pak velmi přesvědčivě, ať už pak recenzenti psali cokoli. Tak proč *teď* ta tréma, ještě k tomu ve spánku? Zřejmě v něm dřímala po celou dobu a teď se v něm stále víc probouzí, stejně jako myšlenky na smrt.

Nedávno navštívil v nemocnici jednoho starého přítele, korpulentního golfistu, který se tam vzpamatovával po infarktu. Al tam ležel s hadičkami v nose a v ústech, která dýchala. Hrud' se mu zvedala s mechanickou pravidelností, jak dosvědčovaly pulzace zelených křivek na monitoru nad jeho hlavou – televizní hra s názvem *Alovy poslední hodiny*. Nesmírně poutavá, i když příběh sám byl dost řídký a šerbetová zeleň linek na obrazovce monitoru poskakovala jako splašená. Alovy řasy, světlé a husté, se chvěly, když Craig mluvil, příliš hlasitě, jako by spíš volal z hrany útesu. „Vzpomínám, co legrace jsme spolu zažili, Ale. Poslouchej sestřičky a pány doktory, dělej, co po tobě chtějí, a brzy budeš zase v pořádku.“ Alova ruka, opuchlá tak, že vypadala jako nafouklá gumová rukavice, se na bílém prostěradle vrtěla podle jeho těla. Craig ji vzal do své, opatrně, aby nenarušil hadičky nitrožilní výživy. Byla teplá, ženský hedvábná, však taky nedržela golfovou hůl už několik let, ale vypadala neživě, i když opětovala stisk jeho prstů. Naše těla, pomyslel si Craig, se nakonec mění v hodně nemotorná rezidua, která za sebou zanechává duch, když je opouští.

Jeden z jeho dětských domovů byl na venkově, s několika hektary půdy kolem, a když se tam jednou odpoledne poflakoval sám po lesíku, narazil na jakousi starou domácí skládku – téměř zarostlou hromadu skleněných flašek s reliéfními nápisy, pompézními a setrvalými jako jména nebožtíků na náhrobcích. Mnoho jich bylo rozbitých, ovšem jejich sklo bylo ve srovnání s moderními standardy překvapivě silné, podobné cukrkandlu, takže nerovný zlom střepů fungoval jako třetí povrch, mezi vnější a vnitřní plochou.

Sladově hnědé, azurově modré, všelijak pastelové, jantarově oranžové, mléčně bílé kusy skla nesly na sobě zbytky reliéfních názvů dávno zaniklých výroben lahví. Tekutiny, které ty rozbité flašky původně obsahovaly, se už dávno odpařily nebo ještě dřív zkonsumovaly. Ať už ty nápoje nebo možná léky přinesly lidem cokoli dobrého, nebo jim naopak moc neprospěly, zbyla z nich v těch lahvích či na těch střepích nanejvýš zaschlá barevná skvrna. Malého Craiga ta halda skla vyděsila – jako by to byla hromada kostí, doklad hlubin času; na druhé straně mu však ten objev vnesl do jeho venkovské osamělosti trochu blýskavého, střízlivě povzbudivého oživení.

Když se teď s pytlek na odpady v ruce procházel po svých hektárcích v dolním cípu pozemku, už za tím odvaleným balvanem a ohořelou rukavicí, nacházel větší počet zapadlých golfových míčků; jejich spodní část, kterou spočívaly zanořeny do kyselé půdy, opatřená patřičným rýhováním, začínala zahnívat. Vzpomínal, jak zpočátku, krátce poté, co se sem nastěhoval a doufal, že bude mít i nadále příležitost si občas golf zahrát, tady stával na okraji trávníku a odpaloval odtamtud staré míčky – nikdy ne víc, spořivě, než tři na jedno zastavení – do lesa dole před sebou. Připadalo mu, že stoupaly celou věčnost, než někde daleko zmizely mezi stromy. Vůbec nepočítal s tím, že by je ještě někdy mohl najít. Měl pocit, že symbolizují začátek *jeho* éry.

VOLNOST

„Ona má opravdu nádherné oči.“ Ta poznámka vyšla z úst jeho matky, při jedné její návštěvě ve městě, kde spolu Henry a Leila měli poměr, byť je oba manželské pouto vázalo k jiným partnerům. Nemohla vědět, že její syn a Leila jsou milenci – jejich vztah, podobně jako polní požár, vzplanul pokaždé, když si mysleli, že se jim ho už podařilo zadusit. Ovšem Leila věděla, že je to matka jejího milence, a tohle vědomí dodávalo společenským zdvořilůstkám, kterými prokládala svoje rozhovory s tou starší paní, mimořádnou vřelost a jiskru. Jednou jejich rozpálené město přijela navštívit Leilina matka, a když Henry na malé party, kterou Leila při této příležitosti pořádala, uviděl z profilu tu tělnatou více než šedesátnici, kroutil v duchu hlavou nad tím, jak mohla osoba tak všední a asexuální přivést na svět takovou krásku, takovou pružnou, prostopášnou rozdavačku pánské blaženosti.

Matčina poznámka dala jeho pokoutní vášni přízračné požehnání a ty dvě ženy nadto sdílely velkou lásku k přírodě – znaly jména spousty ptáků a květin, a on se s Leilou často scházel mimo město, v lesní chatě u jezera na vzdálenějším konci sousedního města, kterou Leile půjčovala starší svobodomyšlná přítelkyně. Mimosezonní chlad a zatuchlá vůně plachtoviny a proutěného letního nábytku, nepovlečená matrace lůžka a odpojená chladnička, to vše podtrhovalo

vůni jejich nahých těl, a venku se třpytilo jezero a po střeše cupkala veveříčka. Leila ležela pod ním a on se pohledem nořil do jejích rozšířených očí, které byly opravdu nádherné – lískově hnědé se zeleným nádechem, černé zřítelnice rudohnědě obkroužené a zvětšené stínem jeho hlavy. Chata měla střešní okno a on ve zvlhlých, vzrušením strnulých vypouklínách jejích očí zahlédl odraz jeho čtyřúhelníku, rozostřený napadanými větvíčkami a borovým jehličím.

Henryho matka si nikdy nevytvořila vřelejší vztah k jeho ženě: Irene byla na její vkus bytost až příliš městská, příliš korektní, příliš stoická. Henrymu přinášela společenský vzestup – patřila do rodiny pohodlně zazobané, samí právníci, bankéři a profesoři. Ovšem bohatý společenský život jejich nevelkého domova ji silně omezoval v poskytování manželských intimít, což se časem spíše prohlubovalo, než uvolňovalo. Henry se jí snažil v tomto ohledu přizpůsobovat a omezovat svoje chutě, a dokonce si ve svém sucharství, stále snadnějším převtělování ve slušně vychovaný studený čumák začínal docela libovat. Jeho matka, která na něj přenášela některé svoje vlastní nenaplněné květnatější ambice, sledovala toto jeho domácí řeholnictví s nelibostí; a tato její nespokojenost Henryho jenom posilovala, když posléze rezignoval na manželskou věrnost (Leila byla až vyvrcholením jeho vývoje v tomto směru) a začal dychtivě inhalovat vlhký venkovní vzduch.

Pokud jde o tu vlhkost: nikdy nezapomněl na to, jak Leila ze sebe jednoho slunného, ale chladného říjnového dne znenadání všechno oblečení bleskově shodila a ukázkovým lomeňákem z ještě nerozebraného přístavního plató rozčíslna hladinu jezera – dlouho měl pak před očima její zadek, proměněný v tu chvíli ve velké bílé uprostřed rozštěpené srdce. Když se pak její malá vydří hlava objevila nad vodou a z víček střepávala uvízlé kapky, volala radostně: „Juhúúú...!“

„Že ses nepřizabila...“ podivil se. Stál oblečený na dřevěném plató a nervózně se rozhlížel, jestli se někde poblíž mezi podzimními stromy nevyskytuje někdo cizí.

„Je to báječný!“ křičela na něj, tvář zkřivenou do grimasy, aby jí nedrkotaly zuby. „Neboj se a skoč taky. Dělej, Henry! No tak!“ Šlapala vodu, ruce doširoka rozpažené, takže řadra se jí leskle vlnila nad hladinou.

„Kdepak,“ bránil se. „Prosím tě!“ Ale neměl na vybranou, když viděl tu erotickou výzvu, a tak se rychle začal svlékat; součásti oblečení pečlivě skládal na přibřežní stranu plató, aby na ně nedostříkla voda, a nakonec se přece jen odvážil neohrabaně skočit do černého chladu jezera. Málem se mu zastavilo srdce. Když se vynořil, plavaly mu před očima seschlé člunky javorových listů a cítil, jak jeho potopené tělo bobtná a pálí, jako by ho zasáhl blesk. Leila zatím plavala zdatným kraulem, víříc šlachovitýma nohama vodu doběla, od něj pryč, ke středu jezera. Lapal po dechu a čubičkou se hrabal zpátky k přístavnímu voru, a z té nízké perspektivy viděl stromy na břehu jako zlatou stěnu, která ho uzavírala ve středu velké kružnice oblohy. Byl to jeden z těch okamžiků, napadlo ho, kdy život sklízí ovoce, jež pro něj příroda skladuje. Tohle bylo zdraví: ta mokrá hlavička v jezeře, ty jasné vydří oči, to ochmýřené, pružné něžně prsaté tělo, které bude jeho, až se oba vytřou dosucha ručníky, jež Leila vzala prozíravě s sebou, a v jeho žilách se vzedme krev.

Ovšem i takovou chvíli narušil ten méně zdravý svět. Přemýšlel, jestli pak Irene to černé jezero z něj nevycítí, onu vůni zvadlého listí. Bude jí divné, proč má vlhké vlasy. Nevěry mu moc nešly, zdaleka ne tak dobře jako Leile, protože on se jim nedokázal naplno oddat, splývat s nimi zcela bezvýhradně. Matčino požehnání ho neuchránilo žaludečních potíží a děsila ho hrozivá diagnóza jeho lékaře: „Vás něco musí moc žrát.“

Oprávněnost té věty Henryho vylekala; jeho dychtění po Leile bylo nebezpečné zvíře. Přepadalo ho v nečekaných okamžicích a chňapalo po něm ze tmy. „Práce,“ zalhal.

„Nemůžete trošku ubrat plyn?“

„Teď ne. Musím vystoupat ještě o patro výš.“

Doktor si povzdechl; z jeho sevřených, znavených úst se nedalo vyčíst, čeho se domýšlel či co třeba už věděl. Řekl: „Prozatím by vám měla stačit tahle úroveň, Henry. Spíš něco vypusťte. Snažíte se toho stihnout víc než zdrávo.“ To poslední bylo řečeno s důrazem, který Henrymu připadal až nepřipadný, podobně jako souhlasný matčin postoj k jeho chování, když mu ho dala zčistajasna najevo. Atmosféra situace, poznamenaná jeho vlastní představou o ní, se nad ním vznášela naplněna starostlivou péčí o jeho budoucnost, ale sám se do ní prodíral poměrně hustou mlhou.

Přestal se podílet na charitativních aktivitách své církve, kde se doposud výrazně angažoval při získávání sponzorů. Přestal také pít kávu a kouřit a jeho žaludeční potíže se díky tomu přece jen zmírnily. Ale zcela pominuly, až když se Leila znenadání, z důvodů, které nikdy nevyjevila, Peterovi, svému manželovi, přiznala k nevěře. Po roce se přestěhovali na Floridu a za několik let se pak Henry dozvěděl, že se rozvedli. Jejich manželství mu bylo vždycky záhadou. „On mě vlastně vůbec nepotřebuje,“ sdělila jednou Henrymu, a z očí, upřených kamsi přes jeho rameno, jí zároveň vytryskly vzácné slzy. „Potřebuje mou prdel.“ Henry tak docela nevěřil tomu, co slyšel, a neodvážil se ji požádat, aby mu to vysvětlila. Bylo mnoho věcí, jak si jednou přiznal, o kterých nechtěl nic vědět. I když mu život přinášel bezpečný kariérní postup a prázdninové pobyty na Floridě a v Maine a narodila se mu vnoučata a pod vedením Irene se stále přesvědčivěji proměňoval v onoho slušně vychovaného suchara, žádné další milostné zvíře se už nevyskytlo – takové požáry vypalují pole.

Irene, to už jí bylo přes šedesát, nakonec zemřela na rakovinu – a on byl volný. Přes přátele – ty informované přátele, jimž nelze uniknout – sledoval další Leiliny osudy a věděl, že po dvou sňatcích, jež následovaly po rozchodu s Peterem, je už zase bez manžela; nejprve si vzala staršího pána, který jí zanechal nějaké peníze, a po něm mladšího muže, který se samozřejmě projevil jako volba ne právě nejvhodnější. Henry si zjistil její adresu a napsal jí, že by ji rád navštívil. S Irene si zvykli navštěvovat Floridu na dva týdny uprostřed zimy a ubytovávali se ve svém oblíbeném hotýlku na jednom ostrově při pobřeží Mexického zálivu – spíš to ovšem byl její než jeho oblíbený hotýlek. Vonělo to tam lakovaným borovým a týkovým dřevem, na dlouhých chodbách visely od stropu vycpané ryby, tarponi a mečouni, a na stěnách fotografie účastníků dávných rybářských srazů a ničivých následků hurikánů; na širokých slunných podestách stály vitríny se škeblemi a lasturami, s vysušenými, zkroucenými, už skoro nečitelnými vybledlým inkoustem popsanými cedulkami. Takhle nějak to vypadalo na Floridě v době, kdy byla oblast ještě velmi odlehlou, trochu spartánským rájem boháčů, ještě zdaleka ne dnešním lidovým zábavním parkem a domovem důchodců. Přesto však si Henry po Irenině smrti, po dvou letech sdíleného utrpení, putování po špitálech, rostoucích a hasnoucích nadějí, konečné beznaděje a následujících posmrtných měsíců úlevy a žalu a ochromeně přetrvávající ženiny nepřítomnosti netroufl ignorovat itineráře, které pro ně Irene vytýčila.

Hotel byl na ostrově u západního pobřeží Floridy, pod Port Charlotte, a Leilino kondominium na pobřeží východním, v Deerfield Beach, nad Fort Lauderdale, takže přesun autem byl náročný; nejdříve na jih a pak na východ proti slunci, přes nekonečné křovinaté mokřiny Everglades. Ucpané silnice na východním pobřeží – s mnoha agresivními řidiči tmavé pleti a bloky přízemních domků s bílými střechami,

zabírajícími rozlehlé plochy písčité krajiny – ho velmi mátlý. Zjišťoval, že stáří se člověku vnucuje nárůstem nejistoty. Silničním ukazatelům, zpětnému zrcátku a vlastní schopnosti improvizace se už nedalo věřit. Musel se, trapně dezorientovaný, třikrát ptát; ignoroval přitom mladé lidi a na sluncem zalité ulici zastavoval raději u lekavých, ostražitých starších osob. Když konečně objevil Leilino kondominium, dost dlouho mu trvalo, než jeho přimhuřované oči našly v tom rozsáhlém bytovém komplexu správný vchod a poněkud utajené parkoviště pro návštěvníky. Ocítl se na čtvercovém dvoře před dvoupatrovou budovou, z něhož se do jednotlivých bytů vstupovalo přes stinnou verandu. S popsáním papírkem v ruce objevil stejné číslo, které na něm bylo napsáno, na jedné dveřích v přízemí. Zazvonil, a když se otevřely, měl problém ztotožnit Leilu, jak si ji pamatoval a představoval, s drobnou ženičkou snědé vrásčité tváře, která v nich stála. Za těch třicet let, která uplynula od doby, kdy se viděli naposled, vídalo slunce její obličej zřejmě velmi často.

„Henry, chlapče drahý,“ řekla tónem spíše ověřovacím než vítacím. „Čekala jsem tě už před hodinou.“

„Cesta mi trvala déle, než jsem počítal, a teď se tady kolem těch bloků motám už hodně dlouho. Omlouvám se. Ty jsi vždycky říkala, že jsem organizačně neschopnej.“ Z toho, jak k němu zvedla tvář, usoudil, že by ji asi měl políbit. Najednou si uvědomil, že pro ni nemá ani žádný dárek. V jejich někdejším vztahu platilo, že každý tomu druhému přinese vždycky prostě svoje tělo. Jeho rty zjistily, že její tvář je suše drsná, ale teplá, jako spodní část psích tlapek.

„Nemůžu ti vyčíst, že mi zatím vystyd oběd,“ konstatovala, „protože je to jenom salát a studené kuře a mám to v ledničce. Ale už jsem si myslela, žeš někde uvíz.“

Tehdy se občas taky stávalo, že nedorazil, jak slíbil – neočekávaný problém v práci nebo nějaká povinnost doma. Protože se nikdy nezlobila dlouho a nikdy to nezpůsobilo

trvalou roztržku, usuzoval, že má nad ní podobnou moc jako ona nad ním. Jak se to od té doby změnilo? V jejím hlase neslyšel ani náznak jižanského přízvuku, možná jen trochu obrousila svůj někdejší akcent novoanglický. Ovšem mluvila dost nabroušeně. Že by se z ní stala jedna z těch rozmazlených, víckrát vdaných žen, které jsou schopné říci cokoli neomalenému, co jim situace na jazyk přinese, trhni si – jako by drzost byla ctnost? To, co měla na sobě – světlefialové kalhoty, broskvovou košili se dvěma horními knoflíčky rozepnutými, bílé sandály, rudě nalakované nehty na nohou –, svědčilo o jisté floridské namyšlenosti, kterou by si ženy jejího věku nikde jinde nedovolily.

„Prosím tě, odpusť mi to,“ řekl. Zkoušel to se zdvořilostí kartou, než se ukáže, jak na tom vlastně teď spolu jsou. Během té dlouhé cesty mu srdce často bušilo tak, že se začínal bát, jestli nejde o začátek nějakých podezřelých fibrilací, a ta obava v něm narůstala, když pak bloudil po obytných blocích Deerfield Beach, s těmi neskutečně zelenými trávničky a ornamentálními citronovníky. Nyní, v Leilině přítomnosti, se ho zmocnil jakýsi glazovaný klid, obléval ho zmrazující pot, podobně, jak se mu stávalo, když na něj Irene s něčím znenadání vyjela nebo během těch nekonečných posledních nocí, kdy mu nezbývalo nic jiného než být vzhůru, držet ženu za ruku, dávat jí morfium a vkládat do úst kostky ledu. Když to skončilo, říkala mu spousta přátel velmi obdivně, jak byl úžasný. Jemu samému jen připadalo, že se tak chovat musel, poslušen jedné z dosud nepřeformulovaných floskulí manželského slibu – „v nemoci i ve zdraví“.

Za zády zaznamenal jakési šplouchavé zvuky. Uprostřed věnce kondominií trůnil bazén a otevřenými posuvnými dveřmi odtamtud do Leilina bytu doléhaly klouzavé zvuky shuffleboardových disků, mísící se s rachotem naskakujících automobilových motorů, šelestem palmových větví v jejich odvěkém transu, cinkotem sklenic a chrastěním kostek ledu

v nich z nějaké jiné blízké verandy. Vzpomínka na Leilino malé jezero, její bílé tělo zařezávající se do jeho chladné hladiny, ho přiměla rozpoznat, když ji sledoval, jak před ním v těch humpoláckých sandálech houpavě kráčí k jídelnímu koutu, že je stále ještě mladistvě pružná, i když uplynulá léta přemístila její těžiště blíž k pasu a svaly na jejích hnědých pažích přece jen dost povolily. Melírové vlasy typu pepř a sůl měla vzhledem ke zdejšímu klimatu nakrátko ostříhané a těsně přilehlé k elegantní hlavě, sedící na vláčném dívčím krku. To staré zvíře dosud žilo a líně se v jeho nitru převalovalo, dráždíc poznovu jeho žaludek; navzdory strmým kolapsům, které je nezbytně poznamenaly na zbytek jejich životů, se s touhle ženou cítil dobře a jejich dvě těla se přeludně pohybovala mezi křesílky s rákosovými sedátky, skleněnými deskami stolů a trochu zatuchlým nábytkem setrvalého léta. „To jsem dělala vždycky,“ řekla Leila. Odpouštěla mu? Ale co? Že ji šoustal? Že ji pak ve svém autě téměř v panice opouštěl, zvedaje prach z té silničky v lesích?

Nad kuřetem se salátem, sklenkami s bílým vínem, ledovým čajem a limetkovým koláčem se dokázali navzájem informovat o všem důležitém, co se s nimi dělo v průběhu těch několika desítek let, co se neviděli. Řeč byla o jejich partnerech, o tragickém osudu jeho ženy, o jejich po světě rozptýlených dětech, o očekávatelných zdravotních potížích a předvídatelných odříkáních, jež jim měla pomoci udržet se ve formě a zachovat si pocit životní pohody, co nejdéle to bude možné. Případlo mu, že něco mají společné – marnivou domýšlivost na svůj relativně dobrý zdravotní stav.

„Proč jsi mu o nás tehdy řekla? A proč jste se odstěhovali sem na Jih?“ zeptal se posléze. „Aby ses mě zbavila? Jinak to nešlo?“

Zdalo se, jako by ty důvody už zapoměla a musela usilovně namáhat paměť, aby tak daleko do minulosti dohlédla. „No... my jsme o Floridě dlouho uvažovali. A pak mu tady

nabídlí docela zajímavou práci. Já jsem si musela udělat v domě pořádek. A tys byl něco jako špína pod postelí. Milej Henry, netvař se tak smutně. Bylo načase.“ Odvrátila hlavu a jemu to připomnělo profil její matky. Ten Leilin se mu teď hodně podobal.

Sledoval ji, jak mluví a gestikuluje, a konstatoval, že to má dost vulgární úroveň – že se chová jako ženská, která nemá nic jiného na práci než myslet na svoje tělo a živobyti. Ovšem ta její vulgární žízeň po životě, to bylo právě něco, co ho k ní – mimo jiné ovšem – přitahovalo. Její dychtění bylo přímé a prosté. Během dvou hodin si toho řekli dost; nikdy neměli ve zvyku si vyměňovat složité důvěrnosti či komplikované zpovědi. Situace, za kterých se scházeli, byly oběma jasné, a čas, který spolu trávili, byl intenzivně naplněný, příliš vzácný, příliš skandálně kradený, aby jim zbýval prostor pro něco jiného než úžas nad tím, jak krásně se obdarovávají. A když se teď v jímavě útulném kondominiu, s jeho kovovým nábytkem a akvarely, zakoupenými v nějakém obchodním středisku, rozvěšenými po stěnách, začínalo šerit a slábnoucí paprsky zapadajícího slunce se po ratanových rohožích plížily do pokoje, kde Leila a její host seděli nad skleněnou deskou stolu s pohárky bílého vína před sebou, přepadla ho neviditelná stísněnost; nebyl zvyklý zůstat s ní sám takhle dlouho, po větší část odpoledne. Pomiluj a klid' se – to býval jeho styl.

Vstala a pevně rozkročila bosé nohy; ty nehezké sandály mezitím shodila. Zavazovací řemínky jí na kostnatých, modře žilnatých nárttech zanechaly zarudlé otláčeniny. Modře žilnaté a šlachovité měla ty nártky už před třiceti lety. „Že bychom si šli zaplavat?“ navrhla.

„Takhle pozdě odpoledne?“

„To je tady právě nejlepší část odpoledne,“ vysvětlila mu Leila. „Vzduch je ještě teplý, děti odešly domů, hydroterapie

mrzáků už taky skončila.“ Sáhla si na rameno, jako by se chtěla začít svlékat.

„Nemám plavky.“

„Můžeš si vzít Jimovy,“ nabídla mu Leila. „Zbyly tu po něm troje či čtyři.“ Zasmála se. „Tkaničku v pase bys moh klidně vyvlíknout. Byl to vlastně ještě kluk. Vždycky si prstama významně poklepával na břišní svaly a čekal, že z nich budu celá vedle.“

Henry už stál vedle Leily, docela rád, že se může trochu protáhnout. Špulila svoje malá, vážná ústa, až jí nad horním rtem vyvstala jemná síťovina drobných vrásek, a její nádherné oči jí zářily v obličejí jako diamanty ze zmuchlaného hedvábného papíru – lískově hnědá připomínka přání jeho matky, aby se její syn rozžil a stal se opravdu mužem. Její návrh ho ale zaskočil. „Já –“

On byl taky nevěrný, jako ona s Jimovými břišními svaly, s penězi Jimova předchůdce, s Peterem a s tím, k čemu ji potřeboval. Dva roky léhal vedle Irene a sledoval, jak její nemoc roste, jako by byla jejich dítě. Zůstával vzhůru ve stínu jejího mlčení a žasl nad stroze nenarušitelnou krásou jejího stoicismu. Její bolest jako by zářila do tmy. Ke konci, v přestávkách, kdy se zvedala clona analgetik, s ním mluvila jako nikdy předtím, zlehka, jako s dítětem, které moc dobře nezná, ale je jí osudem dáno s ním strávit větší část odpoledne. „Mně se zdá, že si z nás dělají tak trochu legraci,“ vyjádřila se jednou. „Co když se vůbec nepočítá s tím, že bychom se někdy mohli dostat do nebe?“ Nebo: „Mně je jasné, že ses se mnou dost nudil, ale já jsem nevěděla, jak to napravit.“ Zmatena jeho slzami pohládila ho po vlasech – dotknout se jeho tváře se neodvážila.

„Asi bych se měl vrátit,“ oslovil teď Leilu.

„Vrátit se kam?“ zeptala se ho.

Do toho hotelu, kde to Irene milovala, s těmi vycpanými rybami a jeho prostým komfortem. Do poklidu, v němž si

mohl představovat, že je dosud s ním. Od své smrti byla kolem něj ovinutá jako plášť vyšívaný zlatem a stříbrem.

„Ty ses vždycky někam vracel,“ řekla Leila. Neznělo to záštiplně, pouze to konstatovala, upravenou hlavu nakloněnou na stranu, jako by chtěla zdůraznit, čím je: drobnou starou dámou, stále ještě připravenou zapojit se do hry, pokud dostane příležitost. „Ale teď už jsi volný.“

Když se vrátil do přední místnosti, viděl se už venku, pod kulatou klenbou oblohy – tentokrát spíš pravoúhlou, jistě. Čeká ho dlouhá jízda, zprvu proti zapadajícímu slunci a potom dál nocí po tom nekonečném jihofloridském močálisku. „No, volný... co to je, být volný?“ zeptal se. „Spíš je to jen určitý stav mysli. Když se na nás dívám zpátky, řekl bych, že větší volnost, než jsme měli tehdy, asi neexistuje.“

PROCHÁZKA S ELIZANNE

Jejich třída maturovala na Olingerské střední škole v roce 1950, několik let předtím, než v důsledku reorganizace vzdělávací soustavy v regionu přestalo toto výukové zařízení existovat. Přestože rok 2000 ve výhledových informacích tehdejší školní ročenky, spíše jen jako vtip, figuroval, nikdo nevěřil, že by tak futuristické datum mohlo být vůbec někdy aktuální. Bylo jim sedmnáct či osmnáct a možnost setkání po půl století jim byla nepředstavitelně vzdálená. Ovšem teď se realizovala, v sále Fiorvante's, hotelové restaurace ve West Altonu, pár bloků od majestátní městské nemocnice, ve které se mnozí narodili a jedna z nich právě umírala.

David Kern a jeho druhá žena Andrea – už dost dlouho, aby ho na jeho srazy se spolužáky mohla doprovázet – ji šli do špitálu navštívit. Mamie Kauffmanová tam ležela už šest týdnů, kosti natolik zdevastované rakovinou, že už nemohla chodit. Žila sama v domě, který s manželem – ten se jí ze života už dávno vypařil – koupili před čtyřiceti lety a kde s platem učitelky druhé třídy vychovala tři děti. Na okenních parapetech a na zdech měla Mamie vystavené pohlednice s přáním brzkého uzdravení a drobné dárkové artefakty od žáků několika generací. Jako vždycky překypovala vřelostí, ačkoli se už na posteli nedokázala ani posadit.

„Tohle trápení mi na druhé straně přineslo neuvěřitelnou spoustu lásky,“ svěřila se těm dvěma návštěvníkům.

„Než se mi to stalo, často jsem samu sebe litovala. Že vlastně nemám nikoho, kdo by mě měl rád, dalo by se říct.“ Vyprávěla jim, jak jednou vstávala z postele a najednou ucítila, že jí něco luplo v boku a v příští chvíli ležela v rohu pokoje na zemi jako hadrová panenka a nemohla se zvednout. Ovšem dosáhla na hůl a dokázala si naštěstí přitáhnout telefon, který se snažila mít pořád po ruce ode dne, kdy jí doktoři sdělili, že má revmatoidní artritidu. Nejdřív chtěla zavolat Dorothy, své dceři, která ovšem žila o dvě města dál. „Měla jsem na sebe vztek, protože jsem si nemohla vzpomenout na její telefonní číslo, i když jsem ho vytáčela každý druhý den, ale pak jsem si řekla: ‚Mamie, je půl třetí ráno, vykašli se na Dořino číslo a zavolej rovnou devět nula nula, potřebuješ akutně ambulanci.‘ Přijeli za deset minut a byli hrozně milí. Jednoho ze záchranářů jsem před dvaceti lety dokonce učila.“

Andrea se usmála. „To je milé.“ V tom převyzdobeném nemocničním pokoji vypadala mladě, vitálně, zdatně, kultivovaně; David byl na ni pyšný. Byla zajatkyně z jiného kmeny, nenarodila se v Pensylvánii.

Mamie se jim pokusila popsat svoje bolesti. „Občas je to opravdu trápení, až se ptám Pána Boha, zač mě vlastně trestá. Ale pak se za to hanbím. On nejen člověka zkouší – zároveň mu dává sílu, aby se s tím vyrovnal.“

V teistické Pensylvánii, uvědomoval si David, mají lidé sklon filozofovat. Tam, kde on teď žil, odsuzoval převažující ateismus člověka k tomu, aby trpěl s němým, pasivním stoicismem zvířat. Čím byl inteligentnější, tím méně toho měl *in extremis* říci.

Mamie pokračovala: „Znovu jsem si četla Shirley MacLainovou, tu věc, ve které píše, že život je jako kniha a na nás je, abychom si uvědomili, v jaké kapitole zrovna jsme. Jestli je tohle moje poslední kapitola, musím to tak číst. Ale víte – já tu mám spoustu času přemýšlet, a –“ Vodové

modré oči v její tváři, bílé téměř jako její polštář, zamžikaly a jako by rychle vyschly. „Ale já si to nemyslím,“ dokončila statečně tu větu. I takhle vleže to byla pořád paní učitelka, která toho ví víc než ti, jež má před sebou, a celoživotní návyk ji nutil i za těchto okolností udílet lekci. „Já se smrti nebojím,“ ujistila své návštěvníky, vyšňořené k té sváteční slezině. „Mám v srdci uloženo, že – že –“

Ano – že co? ptal se David v duchu. Chtěl to slyšet, i když si uvědomoval, že čas plyne. Do téhle části Ameriky se v posledních letech dostával jen zřídka a na nových komunikacích často bloudil, i když měl ujet jen kousek. Ta sešlost spolužáků nebude čekat.

„Že to se mnou nakonec dobře dopadne,“ dopověděla Mamie. Cítila, že to není ono, že ti dva asi čekali něco jiného, a opsala rukou, opatřenou kanylou, ve vzduchu velký oblouk. „Že až to přijde, budu připravená. Je vám jasné, co chci říct?“

Oba velmi souhlasně přikyvovali.

„Ovšem ta cesta k té chvíli,“ připouštěla Mamie, „na tu se věru netěším.“

„To jistě ne,“ souhlasila Andrea se širokým, upřímným úsměvem na tváři. Měla na sobě šedivý kostým, jehož klopý jí vizuálně zvětšovaly ňadra.

David hledal v hlavě, co vhodného by se teď dalo říct, ale jazyk mu umlčovaly vzpomínky – znal tuhle nemocnou ženu od mateřské školy. Holčičku s kulatou tváří, kterou na asfaltové hřiště vodila její maminka, paní s podobně kulatým obličejem, i když ostatní matky s tímhle doprovázením dávno přestaly. A později jako dychtivou studentku, která znala odpovědi na všechny otázky, ale nikdy se s nimi nevnucovala, ani spolužákům, ani učitelům, nikdy se na sebe nesnažila strhávat pozornost, ovšem vždy byla připravená zazářit, když se octla ve středu zájmu; jako roztleskávačku při sportovních utkáních, jako upřímnou holku, která měla

šmrnc. Stejně jako David byla jedináček, plod skrovného populačního přínosu doby krize. A stejně jako on se vyznačovala příznačnými atributy jedináčkovství – sestavovala alba výstřižků, kreslila, ráda četla. Když s třídou hráli divadlo, vždycky hrála malou rošťáckou sestřičku, kdežto on, bůhví proč, otce – s bílým pudrem ve vlasech. Teď už si je práškovat nepotřeboval; vlasy mu zešedivěly a brzy potom zbělely, jako jeho mamince.

Mamie pokračovala: „Tak si říkám: ‚Mamie, na nic si nestěžuj. Mělas báječný život, tři úžasný děti, a ještě není konec.‘ Dorothy chtěla, abych se nastěhovala k nim, ale to já odmítla, v tom stavu, v jakém teď jsem. Nabídl mi to i Jake, žijou v Arizoně. Myslí, že by mi tamější suchý vzduch dělal dobře, ale co bych si tam počala – koukala z okna do pouště a nemohla ho otevřít kvůli klimatizaci? Légrace je – to tě pobaví, Davide, tys měl vždycky rád paradoxní situace –, že se budu stěhovat na tutéž rehabilitační kliniku, kde už je hospitalizovaná moje matka. Nebudeme na stejné jednotce, ale není to ironie? Celý život bydlím dva bloky od ní, a teď budu ležet jen o patro níž.“

Ta ročenka tenkrát nepředpokládala, že někdo z jejich rodičů bude v roce 2000 ještě naživu. „Proboha – tvé matce už musí být devadesát!“ žasl David.

„Ještě přidej. Kdo by to řekl, když to byla taková náruživá kuřačka, co? A to se občas ještě docela ráda napila něčeho ostřejšího.“

„Na mě byla vždycky moc hodná,“ zavzpomínal David. „I když tys třeba ještě nebyla doma, nechala mě u vás doma čekat, než můj táta ve škole skončí s tou svou nepovinnou výukou. Často jsme spolu hráli žolíky.“

„Ona vždycky říkala: ‚David? Ten má před sebou slibnou budoucnost.‘“

Její matku si pamatoval, jak sedí u kuchyňského stolu, jako si člověk pamatuje osamělý činžák, zahlédnutý z okna

jedoucího vlaku – ve skleněném popelníku čoudila odložená chesterfieldka, ona držela v prstech vějíř karet, a u jejího druhého lokte stála sklenička s nějakou nahnědlou tekutinou. Lokty měla výrazně bílé, se spoustou doličků, měla stejné kudrnaté hnědé vlasy jako její dcerka a plná upovídaná ústa s usměvavě zdviženými koutky. Davida vždycky obě v domě vítaly velmi halasně a vesele, ale z nábytku jako by tam vanula jistá melancholie, a protože záclony měly většinou zatažené, vládlo tam dost šero. Patřila jim polovina dvojdomku, který proto neměl na jedné straně žádná okna, a ta na straně druhé nahlížela do oken sousedního domku tak zblízka, že se na něj z nich skoro dalo sáhnout. Pán domu, nevelký, téměř urážlivě nemluvný soustružník, se z práce vracíval až hodně večer. Mamie byla přímo sluníčko a její družné chování ve škole – tam se přílivy a odlivy mladého života na dlouhých světlých chodbách a všechny pedagogické aktivity samozřejmě řídily halasným zvoněním – prozrazovalo, že tuhle možnost úlevu přinášejícího úniku velmi vítá. Podobně jako Davidův otec, který na škole také učil, přispívala Mamie k tomu, že se tam společensky dobře dýchalo. David ji měl rád, ale nikdy v té náklonnosti ani náznakem nenakročil k ničemu sexuálnímu.

„Když už byla řeč o budoucnosti, tak bychom snad už...“ začal David.

„Jistě,“ reagovala Mamie bryskně jako zamlada. „Musíte už jít. Hrozně mě mrzí, že tam nebudu s vámi. Přísahám, že bych se tam vypravila i na vozejku. Ale páni doktoři řekli, že to nejde. Krásně si to užijte, vy dva. Davide, poděkuj za všechno moc a moc Sáře Beth. Za výzdobu a vůbec. Dalo jí to určitě spoustu práce, hlavně držet to všechno v našich třídních barvách.“

Sarah Beth, kdysi ostýchavá hubená dívka, nyní nepříliš pohledná, průbojná stará dáma, skutečně dělala, co mohla.